

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของเภสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา ในประเทศไทย

The factors affecting demand of community pharmacists to administer vaccination services at pharmacy in Thailand

วิรัตน์ ทองรอด

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Email : freshwirat@yahoo.com

บทคัดย่อ

สหรัฐอเมริกา แคนาดา แอฟริกาใต้ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย ได้อนุญาตให้ร้านยาเป็นจุดรับบริการวัคซีนเพื่อช่วยกระจายวัคซีนสู่ประชาชน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการของเภสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย วิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบสำรวจกระจายแบบสอบถามผ่านทางสื่อออนไลน์ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2565 ถึง มกราคม พ.ศ. 2566 โดยมีร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท ขย.1 ตอบกลับมา จำนวน 148 (37.85%) ร้านจากทั่วประเทศไทย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ binary logistic regression

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (64.19%) อายุเฉลี่ย 39.03 ± 11.57 ปี จบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ 5 ปี (64.87%) และมีประสบการณ์ในการทำงานเภสัชกรชุมชนเฉลี่ย 9.69 ± 9.78 ปี ซึ่งเป็นเจ้าของร้านยา ขย.1 ร่วมกับเป็นเภสัชกรเต็มเวลา (58.78%) และเป็นร้านยาเดี่ยว (79.05%) เป็นร้านยาคุณภาพ (39.19%) มีอายุของร้านยาตั้งแต่เปิดมาเฉลี่ย 11.65 ± 13.14 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในตัวเมือง (64.86%) โดยเปิดบริการทั้งวัน (83.11%) และจำนวนผู้มารับบริการอยู่ในช่วง 1-50 คน/วัน (39.87%) มีเภสัชกรประจำร้าน 1 คน (76.35%) มีผู้ช่วยเภสัชกร (60.14%) และกลุ่มตัวอย่างต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา คิดเป็น 51.35%

ผลการวิเคราะห์ Binary logistic regression ได้สมการความต้องการในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา = $1.535 - 2.197$ (บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน) + 1.239 (การเป็นร้านยาคุณภาพ) - 2.956 (อายุของร้านยาตั้งแต่เปิดมา) - 0.910 (ทำเลที่ตั้งของร้านยา) - 2.917 (จำนวนผู้รับบริการที่ร้านยาเฉลี่ยต่อวัน) + 1.685 (จำนวนเภสัชกรที่ร้านยา) ซึ่งทำนายผลความต้องการของเภสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาได้ถึงร้อยละ 40.3 ($R^2 = 0.403$, $p\text{-value} \leq 0.05$)

สรุป 51.35% ของเภสัชกรชุมชนต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา เพราะ จะเพิ่มความสะดวกกับประชาชนและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับวัคซีนมากขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การเป็นเจ้าของร้านยา ขย.1 ร่วมกับเป็นเภสัชกรเต็มเวลา การเป็นร้านยาคุณภาพ อายุของร้านยา ทำเลที่ตั้งของร้านยาในเมือง จำนวนผู้รับบริการ และมีเภสัชกรที่ร้านยาตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป

คำสำคัญ : ปัจจัย ความต้องการของเภสัชกรชุมชน บริการวัคซีน ร้านยา ประเทศไทย

Abstract

United States of America, Canada, South Africa, United Kingdom and Australia allow community pharmacies to administer vaccination for publics. This survey research was conducted to find the factors affecting demand of community pharmacists to administer vaccination services at community pharmacies in Thailand by questionnaires via online during December, 2022 to January, 2023. Data were collected from 148 (37.85%) community pharmacies around Thailand and analyzed by statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation, and binary logistic regression.

The result was found that most of the respondents were female (64.19%) with an average age of 39.03 ± 11.57 years, 5 years bachelor degree graduation (64.87%), an average of 9.69 ± 9.78 years of working experience, the owner of a pharmacy with full-time pharmacist (58.78%), stand-alone pharmacy (79.05%), being accredited community pharmacies (39.19%), average years of pharmacy since opened 11.65 ± 13.14 years, location in the city (64.86%), open all day (83.11%), the number of customers 1 to 50 per day (39.87%), only one pharmacist on duty (76.35%) and one pharmacist assistant (60.14%). The number of community pharmacists who want to administer vaccination services at pharmacies is 51.35%.

The result of binary logistic regression analysis showed the demand equation to provide vaccination service at pharmacy in Thailand = $1.535 - 2.197$ (Role and duty in operation) + 1.239 (Being an accredited community pharmacy) - 2.956 (Years of pharmacy since opened) - 0.910 (The location of pharmacy) - 2.917 (Average daily number of customers at pharmacy) + 1.685 (The number of the pharmacist on duty). This equation predicts the community pharmacists to administer vaccination services at pharmacy in Thailand is 40.3% ($R^2 = 0.403$, $p\text{-value} \leq 0.05$).

Conclusion 51.35% of community pharmacists want to provide vaccination service at pharmacy in Thailand because vaccination services at pharmacies are more convenient and encourages people to get more vaccinations. The important factors are the owner of a pharmacy with full-time pharmacist, an accredited community pharmacy, years of pharmacy since opened, the location of pharmacy is in the city, number of customers per day, and 2 or more pharmacists on duty.

Keywords : Factors, demand of community pharmacists, vaccination service, pharmacy, Thailand

บทนำ

วัคซีน หมายถึง ชีววัตถุที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้กระตุ้นร่างกายให้สร้างภูมิคุ้มกันโรค การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนจึงเป็นวิธีป้องกันโรคที่มีประสิทธิภาพสูงและมีความคุ้มค่ามากที่สุด การใช้วัคซีนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการ

สร้างเสริมภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่เป็นปัญหาสุขภาพ เช่น ไข้หวัดใหญ่ โควิด วัณโรค คอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก ไวรัส ตับอักเสบบี หัด หัดเยอรมัน คางทูม ไข้สมองอักเสบ และพิษสุนัขบ้า เป็นต้น (1)

“ร้านยา” เป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญสำหรับประชาชนมักจะเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพที่พบบ่อย เช่น ปวดหัว ไอ มีน้ำมูก เสมหะ เจ็บคอ ท้องเสีย ปวดกล้ามเนื้อ คนไทยส่วนใหญ่ 70% จะเลือกมารับบริการที่ร้านยามากกว่าคลินิกแพทย์ เนื่องจากเข้าถึงได้ง่าย สะดวกต่อการเดินทาง เกษีขกรมีความรู้ น่าเชื่อถือ และราคาเหมาะสม (2)

จากการสำรวจของสมาพันธ์เภสัชกรรมนานาชาติ หรือ International Pharmaceutical Federation (FIP) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2563 พบว่า มีประเทศต่างๆ กว่า 36 ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา แอฟริกาใต้ สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย ฯลฯ อนุญาตให้เภสัชกรที่ผ่านการอบรมแล้วสามารถให้วัคซีนกับประชาชนในร้านยาได้ และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหากพิจารณาเฉพาะกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศที่อนุญาตให้เภสัชกรสามารถให้บริการวัคซีนแล้ว ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ (3)

ในปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2555 มีรายงานว่า ผู้ที่ได้รับวัคซีนไข้หวัดใหญ่จากร้านยาในสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ใหญ่มากกว่า 20% (4) และมีค่าใช้จ่ายต้นทุนทางตรงเฉลี่ยต่ำกว่าคลินิกแพทย์ 16% ถึง 26% และสถานพยาบาลอื่นๆ กว่า 11% ถึง 20% ดังนั้นการให้บริการวัคซีนในร้านยายังแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจด้วย (5)

ในส่วนของการศึกษาถึงผลกระทบของเภสัชกรต่อการให้บริการวัคซีนไข้หวัดใหญ่ในร้านยา รัฐโนวาสโกเชีย ประเทศแคนาดา ในปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2558 พบว่า ประชากรในชุมชนได้รับวัคซีนเพิ่มภูมิคุ้มกันมากขึ้น จากเดิมร้อยละ 35.8 ในปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2556 เพิ่มขึ้นเป็น 41.8% ในปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2558 (6) และจากการศึกษาแบบ Randomized control trial ในสหรัฐอเมริกา พบว่า เภสัชกรชุมชนสามารถเพิ่มอัตราการได้รับวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อนิวโมคอกคัสและไข้หวัดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่า OR 1.91; 95%CI (1.26-2.87) และ OR 2.18; 95%CI (1.37-3.46) ตามลำดับ (7)

นอกจากนี้ในประเทศจอร์แดน เภสัชกรชุมชนยังสามารถทำให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในการฉีดวัคซีนนิวโมคอกคัส จึงทำให้อัตราการได้รับวัคซีนนิวโมคอกคัสเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.008$) (8)

ในส่วนของสภาเภสัชกรรมของประเทศไทยได้ออกข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม (ฉบับที่ 3) ประกาศ ณ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นข้อ 16 แห่งข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2561 “ข้อ 16 การให้ภูมิคุ้มกันโรคตามแนวทางที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด (9) และมอบหมายโดยผ่านการฝึกอบรมตามที่สภาเภสัชกรรมประกาศกำหนด” โดยในปัจจุบันสภาเภสัชกรรมจึงได้มีจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคโดยเภสัชกร” ขึ้นมา (10)

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเภสัชกรชุมชนที่สามารถช่วยกระจายวัคซีนสู่ประชาชนได้อย่างเป็นวงกว้าง ครอบคลุมถึงพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและยาที่ถูกต้อง วิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคให้กับประชาชน รวมถึงผลลัพธ์ที่ดีจากการเปิดให้บริการวัคซีนในร้านยาของเภสัชกรชุมชนในต่างประเทศ

ที่ช่วยให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันโรค ส่งผลให้ลดอัตราการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน การนอนโรงพยาบาล รวมถึงอัตราการเสียชีวิตลดลง ดังนั้น จึงสำรวจความต้องการและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของเภสัชกร ชุมชนในการเปิดให้บริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมาพัฒนาเป็นแนวทางในการ เปิดบริการให้วัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยต่อไป

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง โดยใช้วิธีแบบการสอบถามออนไลน์ (Google form) ซึ่งผ่านการทดสอบ content validity โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และวิเคราะห์ความเที่ยงของแบบทดสอบ Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ 0.774 เริ่มเก็บข้อมูลผ่านทางสื่อออนไลน์ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2565 ถึง มกราคม พ.ศ. 2566 มีร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท ขย.1 ตอบกลับมา จำนวน 148 (37.85%) ร้านจากทั่วประเทศไทย และวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ binary logistic regression

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 95 คน คิดเป็น 64.19% และเป็นเพศชาย จำนวน 53 คน คิดเป็น 35.81% ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเภสัชกร

ข้อมูลทั่วไปของเภสัชกร	ความถี่	ร้อยละ (N=148)
เพศ		
• ชาย	53	35.81
• หญิง	95	64.19
อายุ (เฉลี่ย 39.03±11.57 ปี)		
• Gen Y (อายุ 22-38 ปี)	81	54.73
• Gen X (อายุ 39-53 ปี)	47	31.76
• Baby boomer (อายุ 54-72 ปี)	20	13.51
หลักสูตรการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิต		
• จบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ 5 ปี	96	64.87
• จบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ 6 ปี	52	35.13
ประสบการณ์ในการทำงานเภสัชกรชุมชน (เฉลี่ย 9.69±9.78 ปี)		
• น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี	64	43.24
• 6 ถึง 10 ปี	38	25.67
• ตั้งแต่ 11 ปี ขึ้นไป	46	31.08

บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

ข้อมูลทั่วไปของเภสัชกร	ความถี่	ร้อยละ (N=148)
<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นเจ้าของร้านยา ขย.1 ร่วมกับเป็นเภสัชกรเต็มเวลา (Full time) 	87	58.78
<ul style="list-style-type: none"> ● เภสัชกรเต็มเวลา (Full time) 	61	41.22

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ย 39.03 ± 11.57 ปี โดยแบ่งช่วงอายุตาม Generation ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง Generation Y (อายุ 22-38 ปี) จำนวน 81 คน คิดเป็น 54.73%, Generation X (อายุ 39-53 ปี) จำนวน 47 คน คิดเป็น 31.76% และ Baby boomer (อายุ 54-72 ปี) จำนวน 20 คน คิดเป็น 13.51%

หลักสูตรการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิต ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ 5 ปี จำนวน 96 คน คิดเป็น 64.87% และจบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ 6 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็น 35.13%

ประสบการณ์ในการทำงานเภสัชกรชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์ในการทำงานเภสัชกรชุมชนเฉลี่ย 9.69 ± 9.78 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็น 43.24%, ช่วง 6 ถึง 10 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็น 25.67% และช่วงตั้งแต่ 11 ปี ขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็น 31.08%

บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเจ้าของร้านยา ขย.1 ร่วมกับเป็นเภสัชกรเต็มเวลา (Full time) จำนวน 87 คน คิดเป็น 58.78% และเป็นเภสัชกรเต็มเวลา (Full time) จำนวน 61 คน คิดเป็น 41.22%

ประเภทของร้านยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีร้านยาเดี่ยว (Stand alone) จำนวน 117 คน คิดเป็น 79.05% และร้านยาหลายสาขา (Franchise, Chain store) จำนวน 31 คน คิดเป็น 20.95% ดังแสดงในตารางที่ 2

การเป็นร้านยาคุณภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มื้เป็นร้านยาคุณภาพ จำนวน 90 คน คิดเป็น 60.81% และเป็นร้านยาคุณภาพ จำนวน 58 คน คิดเป็น 39.19%

อายุของร้านยาดังแต่เปิดมา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุของร้านยาดังแต่เปิดมาเฉลี่ยอยู่ที่ 11.65 ± 13.14 ปี ส่วนใหญ่มีอายุของร้านยาดังแต่เปิดมาอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็น 66.22%, ช่วง 11 ถึง 30 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็น 25.68% และตั้งแต่ 31 ปี ขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็น 8.11%

ทำเลที่ตั้งของร้านยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในตัวเมือง (เขตตัวเมือง เขตตัวอำเภอ) จำนวน 96 คน คิดเป็น 64.86% และอยู่นอกตัวเมือง (นอกเขตเมือง นอกตัวอำเภอ เช่น ในตำบล ในหมู่บ้าน) จำนวน 52 คน คิดเป็น 35.14%

ระยะห่างจากร้านยาถึงสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เช่น โรงพยาบาล คลินิกแพทย์ ฯลฯ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะห่างจากร้านยาถึงสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เช่น โรงพยาบาล คลินิกแพทย์ ฯลฯ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 กิโลเมตร จำนวน 114 คน คิดเป็น 77.03% และระยะห่างจากร้านยาถึงสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เช่น โรงพยาบาล คลินิกแพทย์ ฯลฯ มากกว่า 5 กิโลเมตร จำนวน 34 คน คิดเป็น 22.97%

ระยะเวลาเปิดทำการของร้านยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เปิดบริการทั้งวัน จำนวน 123 คน คิดเป็น 83.11% และเปิดเฉพาะช่วงเวลายื่นหรือบางช่วงเวลา จำนวน 25 คน คิดเป็น 16.89%

จำนวนผู้รับบริการที่ร้านยาเฉลี่ยต่อวัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนผู้มารับบริการที่ร้านยาอยู่ในช่วง 1 ถึง 50 คนต่อวัน จำนวน 59 คน คิดเป็น 39.87%, ช่วง 51 ถึง 100 คนต่อวัน จำนวน 53 คน คิดเป็น 35.81%, ช่วง 101 ถึง 200 คนต่อวัน จำนวน 24 คน คิดเป็น 16.22% และช่วงตั้งแต่ 201 คนต่อวัน ขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็น 8.11%

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับร้านยา

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับร้านยา	ความถี่	ร้อยละ (N=148)
ประเภทของร้านยา		
• ร้านยาเดี่ยว (Stand alone)	117	79.05
• ร้านยาหลายสาขา (Franchise, Chain Store)	31	20.95
การเป็นร้านยาคุณภาพ		
• เป็นร้านยาคุณภาพ	58	39.19
• ไม่เป็นร้านยาคุณภาพ	90	60.81
อายุของร้านยาตั้งแต่เปิดมา (เฉลี่ย 11.65±13.14 ปี)		
• น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	98	66.22
• 11 ถึง 30 ปี	38	25.68
• ตั้งแต่ 31 ปี ขึ้นไป	12	8.11
ทำเลที่ตั้งของร้านยา		
• ในตัวเมือง (เขตตัวเมือง เขตตัวอำเภอ)	96	64.86
• นอกตัวเมือง (นอกเขตเมือง นอกตัวอำเภอ เช่น ในตำบล ในหมู่บ้าน)	52	35.14
ระยะห่างจากร้านยาถึงสถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เช่น โรงพยาบาล คลินิกแพทย์ ฯลฯ		
• น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 กิโลเมตร	114	77.03
• มากกว่า 5 กิโลเมตร	34	22.97
ระยะเวลาเปิดทำการของร้านยา		
• เปิดบริการทั้งวัน	123	83.11
• เปิดเฉพาะช่วงเย็น หรือบางช่วงเวลา	25	16.89
จำนวนผู้รับบริการที่ร้านยาเฉลี่ยต่อวัน		
• 1 ถึง 50 คนต่อวัน	59	39.87
• 51 ถึง 100 คนต่อวัน	53	35.81
• 101 ถึง 200 คนต่อวัน	24	16.22
• ตั้งแต่ 201 คนต่อวัน ขึ้นไป	12	8.11
จำนวนเภสัชกรที่ร้านยา		

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับร้านยา	ความถี่	ร้อยละ (N=148)
• 1 คน	113	76.35
• ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป	35	23.65
จำนวนผู้ช่วยเภสัชกรที่ร้านยา		
• ไม่มีผู้ช่วยเภสัชกร	59	39.86
• 1 คน	45	30.41
• 2 คน	29	19.59
• ตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป	15	10.14

จำนวนเภสัชกรที่ร้านยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเภสัชกรในร้านยา 1 คน จำนวน 113 คน คิดเป็น 76.35% และมีเภสัชกรในร้านยาตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป จำนวน 35 คน คิดเป็น 23.65%

จำนวนผู้ช่วยเภสัชกรที่ร้านยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีผู้ช่วยเภสัชกรในร้านยา จำนวน 59 คน คิดเป็น 39.86%, มีผู้ช่วยเภสัชกร 1 คน จำนวน 45 คน คิดเป็น 30.41%, มีผู้ช่วยเภสัชกรในร้านยา 2 คน จำนวน 29 คน คิดเป็น 19.59% และมีผู้ช่วยเภสัชกรตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป จำนวน 15 คน คิดเป็น 10.14%

ส่วนที่ 2 ความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา จำนวน 76 คน คิดเป็น 51.35% และไม่ต้องการเปิดวัคซีนที่ร้านยา จำนวน 72 คน คิดเป็น 48.65% ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย

ความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา	ความถี่	ร้อยละ (N=148)
• ต้องการ	76	51.35
• ไม่ต้องการ	72	48.65

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาและสมการความต้องการในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา

สมการความต้องการในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยา คือ ความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย = 1.535 (Constant) - 2.197 (บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน) + 1.239 (การเป็นร้านยาคุณภาพ) - 2.956 (อายุของร้านยาตั้งแต่เปิดมา) - 0.910 (ทำเลที่ตั้งของร้านยา) - 2.917 (จำนวนผู้รับบริการที่ร้านยาเฉลี่ยต่อวัน) + 1.685 (จำนวนเภสัชกรที่ร้านยา) ซึ่งสมการความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยนี้สามารถอธิบายถึงตัวแปรด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่อความต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยได้ร้อยละ 40.3 ($R^2 = 0.403$)

อภิปรายผล

ความต้องการของเภสัชกรในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย จากผลงานวิจัย พบว่าจำนวนของเภสัชกรชุมชนที่ต้องการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยคิดเป็น 51.35% นั้นใกล้เคียงกับกับเภสัชกรชุมชนที่ไม่ต้องการเปิดวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย คิดเป็น 48.6% ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคุณ Bander Balkhi และคณะ (11) ที่ศึกษาความพร้อมและความเต็มใจของเภสัชกรชุมชน 139 ราย ที่จะให้บริการสร้างเสริม

ภูมิคุ้มกันโรค และระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้บริการวัคซีนที่ร้านยาในรัฐริยาด ประเทศซาอุดีอาระเบีย พบว่า เกสัชกรชุมชนที่เต็มใจเปิดบริการวัคซีน คิดเป็น 55% โดยเหตุผลส่วนใหญ่ คือ เกสัชกรชุมชนสามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้ง่าย 98.3% รองลงมา คือ การเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาจะช่วยเพิ่มอัตราการได้รับวัคซีนในประชาชนบางกลุ่มอายุ เช่น ผู้สูงอายุ 92.2% ส่วนเกสัชกรชุมชนที่ไม่เต็มใจที่เปิดบริการวัคซีน คิดเป็น 45% เนื่องจากเกสัชกรขาดการฝึกอบรมการเปิดบริการวัคซีน 75.4%

การศึกษาวิจัยของ Susi Ari Kristina และคณะ (12) ที่ศึกษาทัศนคติของเกสัชกรชุมชนและระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเต็มใจที่จะฉีดวัคซีนป้องกันโควิด 19 ในเมืองยอร์กจากการ์ตาร์ ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า เกสัชกรชุมชนมีความเต็มใจในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยามากถึง 80% ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเทศอินโดนีเซียมีกฎหมายรับรองให้สามารถเปิดบริการวัคซีนโดยเกสัชกรได้

โดยในปัจจุบันทางสภาเภสัชกรรมของประเทศไทยก็ได้มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคโดยเภสัชกร” ขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และหากภาครัฐมีการสนับสนุนด้านกฎหมายรองรับให้เกสัชกรชุมชนสามารถเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยได้ก็จะยิ่งช่วยเพิ่มความต้องการของเกสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปิดบริการฉีดวัคซีนของเภสัชกรในร้านยาในประเทศไทย ในงานวิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการของเกสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการของเกสัชกรชุมชนในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยมากที่สุด คือ จำนวนเภสัชกรที่ร้านยาตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป รองลงมา คือ การเป็นร้านยาคุณภาพ ทำเลที่ตั้งของร้านยาที่อยู่ในตัวเมือง และบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่ต้องเป็นเจ้าของร้านยา ขย.1 ร่วมกับเป็นเภสัชกรเต็มเวลา (Full time) จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้ร้านยาที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมการให้บริการวัคซีนที่ร้านยา และควรหลีกเลี่ยงร้านยาที่มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ต้องการของเกสัชกรชุมชนในการเปิดให้บริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยมากที่สุด คือ จำนวนผู้รับบริการที่ร้านยาเฉลี่ยต่อวันตั้งแต่ 201 คนต่อวัน ขึ้นไป รองลงมาคือ อายุของร้านยาตั้งแต่เปิดมาตั้งแต่ 31 ปี ขึ้นไป

ข้อจำกัด

งานวิจัยนี้เก็บแบบสอบถามทางออนไลน์เท่านั้น และมีผู้ตอบแบบสอบถามเพียง 148 ร้าน ทั้งลักษณะพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเภสัชกร มีอายุส่วนใหญ่เป็น Gen Y ซึ่งมีอายุ 22-38 ปี และจำนวนปีที่เปิดร้านมาไม่นาน (ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี) จึงน่าจะเป็นตัวแทนของเภสัชกรรุ่นใหม่ที่เข้าถึงโซเชียลมีเดียได้ง่าย และอาจจะไม่เป็นตัวแทนที่ดีสำหรับร้านขายยาทั้งหมดของประเทศไทยที่มีความหลากหลายของข้อมูลพื้นฐานในประเด็นต่างๆ เช่น เกสัชกรประจำร้าน อายุของเจ้าของร้าน การเข้าถึงและคุ้นเคยกับโซเชียลมีเดียและแบบสอบถามออนไลน์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ จึงขอเสนอแนะให้การสำรวจครั้งต่อไป ควรเพิ่มการเก็บข้อมูลทั้งทางออนไลน์ และออฟไลน์ เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เป็นตัวแทนประชากรวิจัย คือ ร้านขายยาในประเทศไทยยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

จากงานวิจัยในครั้งนี้ ควรมีการสนับสนุนให้เภสัชกรชุมชนเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย เนื่องจากการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาจะช่วยเพิ่มความสะดวกให้กับประชาชน สนับสนุนให้ประชาชนได้รับวัคซีนมากขึ้น และเภสัชกรชุมชนสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับวัคซีนและกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันกับประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยหากต้องการให้เปิดบริการนี้สามารถเตรียมการได้โดย ผู้ประกอบการร้านยาแผนปัจจุบันประเภท ขย.1 ควรจัดให้มีเภสัชกรประจำร้านอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป เพื่อลดภาระงานของเภสัชกรรองรับกรณีที่มีจำนวนผู้ใช้บริการจำนวนมาก ร้านยาควรเข้าร่วมร้านยาคุณภาพ เพื่อเป็นมาตรฐานขั้นต้นของร้านยา เพิ่มความน่าเชื่อถือและความมั่นใจของประชาชน ทำเลที่ตั้งของร้านยาควรใกล้กับสถานพยาบาล เพื่อรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉินหากผู้รับบริการวัคซีนเกิดอาการไม่พึงประสงค์หรืออาการแพ้จากวัคซีน และเภสัชกรควรเข้ารับการอบรมการฉีดวัคซีนเชิงปฏิบัติการ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เภสัชกรสามารถปฏิบัติงาน ฉีดวัคซีนให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

นอกจากนี้หากในอนาคตภาครัฐได้เล็งเห็นถึงมาตรฐานร้านยา ความสำคัญและความพร้อมของเภสัชกรชุมชน ในการเปิดบริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทย ภาครัฐควรมีการสนับสนุนด้านกฎหมายรองรับการให้บริการวัคซีนในร้านยาโดยเภสัชกรชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐสามารถสนับสนุนได้ เช่น จัดทำโปรแกรมการจัดการระบบบริการวัคซีนให้ร้านยา จัดหา supplier วัคซีนให้กับร้านยาอย่างเหมาะสม ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ารับบริการวัคซีนที่ร้านยา และออกนโยบายการเบิกจ่ายหรือสวัสดิการจากรัฐให้กับประชาชน จากการสนับสนุนดังกล่าวจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐในระยะยาวได้ และเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการวางนโยบายเพื่อใช้พัฒนาและเป็นแนวทางในการให้บริการวัคซีนที่ร้านยาในประเทศไทยเพื่อรับมือหากเกิดโรคระบาดขึ้นอีกต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

1. กุลกัญญา โชคไพบูลย์กิจ, ชนเมธ เตชะแสนศิริ, วีระชัย วัฒนวิโรต, อัจฉรา ตั้งสถาพรพงษ์, ฤติวิไล สามโกเศศ. กองโรคป้องกันด้วยวัคซีน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. บทที่ 2 คำแนะนำทั่วไปสำหรับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค. ตำราวัคซีนและการสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันโรค 2556;1:19.
2. แสงสุข พิทยานุกุล และ ศิริ ชะระอำ. การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขายยาของผู้บริโภคไทย (The Decision Making of Thai Consumers towards Pharmacies Using). วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระ ราชนูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2560;2:135-145.
3. International Pharmaceutical Federation (FIP). An overview of pharmacy's impact on immunisation coverage. Vaccination survey. 2020;1-61.

4. Centers for Disease control and prevention, National and State-Level Place of Flu Vaccination [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 8 ส.ค. 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.cdc.gov/flu/fluview/place-vaccination-2014-15.htm>
5. Puneet K Singhal , Dongmu Zhang. Costs of adult vaccination in medical settings and pharmacies: an observational study. *J Manag Care Spec Pharm* 2014;20(9):930-6.
6. Lsenor J, Killen J, Billard B, McNeil S, MacDougall D, Halperin et al. Impact of pharmacists as immunizer on influenza vaccination coverage in the community-setting in Nova Scotia, Canada:2013-2015. *Journal of Pharmaceutical Policy and Practice* 2016; 9:1-6.
7. Richard L Sheer, David P Nau, Nicholas Dorich, Annette D Boyer, Matthew Pickering, Patrick J Campbell, Margaret K Pasquale. Medicare Advantage–pharmacy partnership improves influenza and pneumococcal vaccination rates. *The American Journal of Managed Care*. 2021;27(10):425-431.
8. Abu-rish E, Barakat N. The impact of pharmacist-led educational intervention on pneumococcal vaccine awareness and acceptance among elderly in Jordan. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*. 2020;17(4):1181-1189.
9. สภาเภสัชกรรม. บทที่ 6 หลักวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 14 กรกฎาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก https://papc.pharmacycouncil.org/share/file/file_1957.บทที่_6_หลักวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน.pdf.
10. สภาเภสัชกรรมแห่งประเทศไทย. การอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคโดยเภสัชกร [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 22 กรกฎาคม 2565]. เข้าถึงได้จาก: https://www.pharmacycouncil.org/index.php?option=content_detail&view=detail&itemid=2802&catid=1
11. Bander Balkhi และคณะ. Readiness and willingness to provide immunization services: a survey of community pharmacists in Riyadh, Saudi Arabia. *Balkhi et al. Safety in Health* (2018) 4:1.
12. Susi Ari Kristina, Hardika Aditama, Meita Annisa. Pharmacists' willingness to administer COVID-19 vaccine: A survey from Yogyakarta community pharmacists. *Pharm Sci Asia* 2022; 49(3), 217-222.